



Šifra kandidata:

--

Državni izpitni center



JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Četrtek, 30. avgust 2012 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Identiteta in kultura

Vir 1

Malo pozneje se krog razširi, saj se otroci vključijo v šolo, kjer se učijo temeljne zgodovine države, v kateri živijo: nekaj velikih imen iz preteklosti, imena oseb, ki so pustile svoj pečat, najpomembnejše skupne simbole. Seznanijo se z literarnimi deli, ki jih tam poučujejo, skupaj z imeni znanstvenikov in umetnikov, ki so del kolektivnega spomina.

(Todrov, Tzvetan (2010): *The Fear of Barbarians: Beyond the Clash of Civilizations*, Polity Press, Cambridge, str. 53)

1.1. Kateri dejavnik socializacije omenja vir 1 in o kateri vrsti socializacije govori?

Dejavnik socializacije: _____
(1)

Vrsta socializacije: _____
(1)
(2 točki)

1.2. Navedite še dva druga dejavnika socializacije in enega posebej predstavite.

Prvi dejavnik: _____
(1)

Drugi dejavnik: _____
(1)

Predstavitev enega od navedenih dejavnikov: _____

(2)
(4 točke)

1.3. Pojasnite pomen socializacije z vidika posameznika in družbe.

Vidik posameznika: _____

(2)

Vidik družbe: _____

(1)
(3 točke)

1.4. Pojasnite vrednote kot sestavino kulture.

(2 točki)

1.5. Navedite en vzrok, zakaj ravnanja ljudi niso vedno skladna z vrednotami, ki jih sicer sprejemajo, in to ponazorite s primerom.

Vzrok: _____

(1)

Primer za ponazoritev: _____

(2)
(3 točke)

Vir 2

Pripadniki diaspor ohranijo svoje kulture v državah, v katere se preselijo. Raznovrstnost tako preživi v osrčjih zahodne kulture [...] ZDA so npr. raznolika država z mnogimi jeziki, religijami in kulturnimi skupinami, vendar tudi vodilni oblikovalec in izvoznik globalne kulture.

(Martell, Luke (2010): The Sociology of Globalization, Polity Press, Cambridge, str. 96)

1.6. O katerem pojavu govori vir 2? Navedite in razložite ga.

Navedba: _____

(1)

Razlaga: _____

(1)
(2 točki)

- 1.7. Vir 2 nakazuje tudi na sodobne procese kulturne difuzije v povezavi z globalizacijo. Glede na vir 2 pojasnite proces difuzije in njegovo asimetričnost.

(2 točki)

- 1.8. Predstavite primer nasprotja med idejo univerzalnosti človekovih pravic in doslednim kulturnim relativizmom.

(2 točki)

2. Družbene različnosti in neenakosti

2.1. Naštete določnice družbene slojevitosti.

Prva določnica: _____ (1)

Druga določnica: _____ (1)

Tretja določnica: _____ (1)
(3 točke)

2.2. Predstavite eno od določnic družbene slojevitosti.

(2 točki)

Vir 1

Indijska družba je urejena po strogem sistemu, ki temelji na ideji, da vsak posameznik poseduje bivanje, ki je neposredna posledica njegove prejšnje karme.

(Več avtorjev (2006): Vodnik po svetovnih verstvih s kratkim pregledom verstev na Slovenskem, Tehniška založba Slovenije, Ljubljana, str. 42)

2.3. Katera oblika družbene slojevitosti je bila (in je delno še vedno) značilna za Indijo? Navedite jo in predstavite z dvema značilnostma.

Navedba: _____ (1)

Predstavitev: _____

(2)
(3 točke)

2.4. Kako se je ta oblika slojevitosti legitimizirala? Pomagajte si z virom 1.

(2 točki)

Vir 2

Po tej razlagi je torej družbeni sistem celota med seboj povezanih družbenih vlog, od katerih so nekatere težavnejše in zahtevnejše od drugih. Za njihovo opravljanje so potrebne določene izkušnje, znanja, sposobnosti in osebne lastnosti. Na družbene vloge so prav zato poleg drugih pravic in dolžnosti vezane različne nagrade, ki spodbujajo posameznike, da si pridobijo ustrezne sposobnosti.

(Jambrek P., (1992): Uvod v sociologijo, DZS, Ljubljana, str. 109)

2.5. Na katero razlago družbene slojevitosti nakazuje vir 2?

(1 točka)

2.6. Ta razlaga je bila deležna številnih kritičnih pomislov. Predstavite dva.

Prvi pomislek: _____

(1)

Drugi pomislek: _____

(1)
(2 točki)

2.7. Kaj je družbena gibljivost? Ponazorite ta pojav s konkretnim primerom.

Razlaga: _____

(2)

Ponazoritev s konkretnim primerom: _____

(1)
(3 točke)

Vir 3

Poglejte me! Poglejte mojo roko ... Plužila sem in sadila, zbirala v skednje, in noben moški se ni mogel kosati z menoj – in ali nisem ženska? Lahko bi delala kot vsak moški (če bi le lahko dobila delo), pa tudi bič bi prenesla – in ali nisem ženska?

(Haralambos, M., Holborn, M.,(1999): Sociologija, Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 602)

2.8. Katera vrsta družbene neenakosti je razvidna iz vira 3?

_____ (1 točka)

2.9. Predstavite tovrstno neenakost na treh različnih področjih družbenega življenja.

Prvo področje: _____
_____ (1)

Drugo področje: _____
_____ (1)

Tretje področje: _____
_____ (1)
(3 točke)

3. Družba – zdravje, telo, bolezen

3.1. Biološko določene razlike med spoloma imenujemo

_____ (1 točka)

3.2. Navedite te (biološke) razlike.

_____ (2 točki)

3.3. Katere razlike med spoloma zajema pojem družbeni spol? Razložite dve.

Prva razlika: _____
_____ (2)

Druga razlika: _____
_____ (2)
(4 točke)

3.4. Ljudje na različne načine posegamo v svoje telo. Navedite enega od teh posegov in kratko razložite enega od družbenih vzrokov zanj.

Navedba: _____ (1)

Razlaga družbenega vzroka: _____

_____ (2)
(3 točke)

Vir 1

Dvajseto stoletje je predstavljalo čas doslej najbolj obsežnih in temeljitih sprememb v medicini kot tudi v pojmovanju zdravja in bolezni. Medicinsko znanje in medicinska moč sta se spojila med seboj. [...] Zmagovalen je tudi individualistični in sekularni pogled na bolezen in zdravljenje, medtem ko je socialna medicina zaostala v razvoju.

(Ule, M. (2003): Spregledana razmerja. O družbenih vidikih sodobne medicine, Aristej, Maribor, str. 23)

3.5. Preberite vir 1 in razložite.

Kaj pomeni individualistični pogled na bolezen in zdravje? _____

_____ (1)

Kaj pomeni sekularni pogled na bolezen in zdravje?

_____ (2)
(3 točke)

3.6. Ob viru 1 razložite še, kje išče vzroke bolezni socialna medicina.

_____ (1 točka)

3.7. Vse bolj se poudarja individualna odgovornost za zdravje. Razložite, kaj to pomeni.

_____ (2 točki)

- 3.8. Precej raziskav kaže povezanost med zdravjem in boleznijo na eni strani ter družbenimi neenakostmi na drugi. Kratko predstavite in razložite dva primera takšne povezanosti, ki je bila ugotovljena v različnih raziskavah.

Prvi primer: _____

_____ (2)

Drugi primer: _____

_____ (2)
(4 točke)

4. Šolanje

Vir 1

Ob začetku vladavine Marije Terezije v avstrijskih deželah še ni bilo nobenih državnih šol. [...] Šolska organizacija je v dobi nastajanja absolutistične države imela dve po vsebini precej različni nalogi: pri srednjem in višjem šolstvu je absolutistična država hotela samo uveljaviti svoj vpliv ali docela prevzeti šolsko organizacijo, osnovno šolo pa je bilo treba šele ustvariti. [...] Leta [...] je bila uzakonjena splošna šolska uredba, ki je določala podrobnejšo organizacijo osnovnega šolstva.

(Čepič, Z., in drugi (1979): Zgodovina Slovencev, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 375, 376, 379)

4.1. Kdaj je bilo na Slovenskem uvedeno obvezno šolanje? Navedite stoletje.

_____ (1 točka)

4.2. Navedite in pojasnite enega od razlogov za uvedbo obveznega šolanja v modernih družbah.

Navedba razloga: _____ (1)

Pojasnitev: _____

_____ (2)
(3 točke)

4.3. Razvoj šolanja naj bi pripomogel k uveljavljanju načela družbene pravičnosti. Razložite kako.

_____ (2 točki)

Vir 2

Velik del raziskav v sociologiji je usmerjenih k razlaganju, zakaj nekatere družbene skupine dosegajo višje rezultate v izobraževanju kot druge. Stopnje rezultatov se ponavadi merijo z vidika doseženih kvalifikacij. [...] Halsey in sodelavci so ugotovili, da je imel fant iz storitvenega razreda (v Veliki Britaniji, op. av.) štirikrat večjo možnost, da bo pri 16-ih letih še v šoli, osemkrat večjo možnost, da bo v šoli pri 17-ih letih ter desetkrat večjo možnost, da bo še hodil v šolo pri 18-ih letih. Poleg tega je imel enajstkrat večjo možnost, da se bo vpisal na univerzo. [...] Za relativen izobraževalni "neuspeh" delavskega razreda je mnogo možnih vzrokov.

(Haralambos, M., in Holborn, M. (1999), Sociologija, DZS, Ljubljana, str. 752–753)

- 4.4. Preberite vir 2 in ugotovite, ali sociološke raziskave potrjujejo pričakovanja, da šola odpravlja vpliv pripisanega statusa na družbeno neenakost. Obkrožite pravilni odgovor.

DA NE

(1 točka)

- 4.5. Utemeljite odgovor, ki ste ga obkrožili kot pravilnega. V odgovoru lahko uporabite informacije iz vira 2.

(1 točka)

- 4.6. Katera vrsta družbenih odnosov je značilna za šolo? Obkrožite pravilni odgovor.

- A formalni
B neformalni

(1 točka)

- 4.7. Katera od navedenih trditev/značilnosti za sociološke poglede Emila Durkheima ne velja? Obkrožite črko pred eno trditvijo.

Durkheim za šolo trdi, da

- A omogoča delovanje in stabilnost družbe.
B omogoča družbeno integracijo posameznika.
C poudarja in privzgaja občutek odgovornosti.
D obravnava posameznike partikularistično.
E zagotavlja enako socializacijo za vse.
F je model družbenega sistema.

(1 točka)

- 4.8. Katera od navedenih trditev/značilnosti za sociološke poglede Talcotta Parsonsa ne velja? Obkrožite črki pred dvema trditvama.

Parsons za šolo trdi, da

- A je most med družino in družbo.
B pripravlja mlade na življenje v družbi.
C ocenjuje rasno in etnično poreklo posameznikov.
D vse posameznike obravnava po enakih merilih.
E zagotavlja bolj sposobnim in manj sposobnim enake možnosti napredovanja.

(2 točki)

4.9. Pojasnite pojem uradni kurikulum.

(2 točki)

4.10. Ali poznate še kakšno drugo obliko kurikuluma v šoli? Navedite jo in jo kratko pojasnite.

Navedba: _____ (1)

Pojasnitev: _____

(2)
(3 točke)

Vir 3

Bernsteinovo delo, od prvotnega ukvarjanja z jezikom pa vse do teorije kodov in ukvarjanja s kurikulumom ter pedagoško prakso in diskurzom, predstavlja v celoti razvoj teorije za sistematično obravnavo povezanosti izobraževalnega sistema z družbeno delitvijo dela. [...] S tem je nadaljeval Durkheimovo delo in oblikoval razlagalni model za vpliv neenake družbene moči v družbeni strukturi.

(http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/publications/ThinkersPdf/bernsteine.pdf. Pridobljeno: 2. 10. 2011.)

4.11. Kateri jezikovni kod je po Bernsteinovih ugotovitvah pomemben za šolsko uspešnost? Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

- A restriktivni jezikovni kod
- B elaborirani jezikovni kod

(1 točka)

4.12. S proučevanjem jezikovnih kodov je Basil Bernstein utemeljeval povezanost socialnega razlikovanja s šolanjem. Kratko predstavite njegovo razlago.

(2 točki)

Prazna stran